

KÖNYVISMERET HÁZIDOLGOZAT

Két gyermekkönyv összehasonlítása

Készítette: Molnárné Pataki Andrea

Konzulens: Buda Attila

PPKE Kiadói szerkesztő I. évfolyam

Budapest, 2009. május 15.

1. Bevezetés

Két kisgyermekem révén az elmúlt években újra közvetlen, napi kapcsolatba kerültem a gyermek és ifjúsági irodalommal. Gyermekkoromból sok szép emlékem van kedvenc könyveimről, ezeket a köteteket megőriztem gyermekeim számára is. Emellett természetesen lelkesen keresek, vásárolok és olvasok új kiadású műveket is. Ezért merült fel bennem az a gondolat, hogy ennek a dolgozatnak tárgyául két gyermekkönyv összehasonlítását válasszam; egy olyan kötetet, amelyet még én olvastam, és egy olyat, amit gyermekeimnek vásároltam.

Mit nevezünk gyermekirodalomnak? Dobszay Ambrus a *Gondolatok a gyermekversek megközelítéséről* című írásában így gondolkodik erről: „A gyermekirodalom fogalma a 19. század közepe után alakult ki, amikor először kezdtek megjelenni olyan művek, melyeket közvetlenül és szándékoltan gyermekolvasó-közönség számára alkottak. Mivel e műcsoportnál - többnyire már az alkotói szándékban is, de a művek kezelésében biztosan - a mű nevelő hatása volt az elsődleges megítélési szempont, s az esztétikai érték csak másodlagos volt, ezért a gyermekirodalmi kánonba számtalan olyan mű került, amely az irodalom megítélésére alkalmazott szempontok alapján alacsonyabb értékűnek bizonyult. Ez oly módon hatott az egész műfajra, hogy az irodalom egészéhez mérten a gyermekirodalom presztízse egészen máig elég alacsony.

A gyermekirodalom fogalma a 20. században jelentős fejlődésen ment át. Legelőször is felismerték, hogy a gyermek képes befogadni és élvezni számos olyan művet, amelyet nem pedagógiai megfontolásokról vezetve és nem szándékoltan neki írtak. A gyermekeknek szánt

művek mellett tehát a gyermekirodalomba vonták a gyermekek számára befogadható műveket is. De olvasható olyan vélemény is, amely már elveti a korábbi értelemben vett gyermekirodalmat, annak esztétikai silánysága miatt. „A rossz könyveknek és a kiadóknak a hazugsága, hogy a gyermekek és nagy költők közé egy gyermekirodalmat kell tolni, amely a művészethez akar kalauzolni, de valójában örökre elkalauzol tőle” - írja Németh László, ugyanakkor azonban javasolja, hogy állítsanak össze gyermekkönyvtárat remekművekből, hogy azokon keresztül jusson el a gyermek a serdülésig. A 20. század közepétől aztán valóban gyakorlattá vált, az ilyen szemelgetés a „klasszikusokból”, melynek első példája az 1943-ban T. Aszódi Éva válogatásában megjelent *Versek könyve*.

A gyermekiséggel rendelkező művek jó része természetesen könnyen válik azután gyermekirodalmivá a jó érzékű szerkesztők (mint például T. Aszódi Éva) munkája által. E folyamatban dől el, hogy mi is a gyermekirodalom, hogy tudniillik milyen sajátosságaik alapján tartják helyesnek, hogy a gyermek-közönség elé kerüljön. Ennek szempontja tehát már nem irodalmi, hanem elsősorban pszichológiai és pedagógiai.”¹

A gyermekkönyvek összehasonlításával óhatatlanul felmerült annak a lehetősége is, hogy a magyar gyermekkönyv-kiadás történetének pár fejezetét áttekintsem. A gyermekkönyv kiadás mindig jó üzlet, hiszen a szülők, nagyszülők gyakorlatilag mindent, még a legdrágább albumokat is szívesen megveszik gyermeküknek, ha hasznosnak találják. Az óvodáskorú gyermekek számára hagyományosan sok szép képeskönyv jelenik meg, a magyar kiadványokban sem volt hiány soha. A gyermekirodalomban ugyanolyan esztétikai törvények vannak, mint a felnőtt irodalomban, azzal a különbséggel, hogy a gyermekirodalom mindig tekintettel van a gyermek életkori sajátosságaira. Egy gyermekkönyv esetében a kiadvány minőségét a tördelés, a szerkesztés, a tipográfia, az illusztráció, a szöveggondozás és legnagyobb részben a szövegminőség határozza meg.

2. A hazai gyermekkönyvkiadás története 1945-től napjainkig

A gyermekkönyvkiadás történetét Varga Kornélia *Gyermekkönyvkiadás és gyermekkönyvkereskedelem Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig* című szakdolgozata (Debrecen, Debreceni Egyetem, 2006) alapján foglaltam össze. A gyermekkönyvkiadás története tehát dióhéjban a következőképpen alakult:

1. Az 1945-1949 közötti időszakot az átmenet korának nevezik. A könyvkiadás nagy része ekkor még magánkézben volt. Az ifjúsági könyvek jelentős részét a Szent István Társulat adta ki. A második világháborúban a magyar nyomdaipar és könyvkereskedelem nagy veszteséget szenvedett. Teljesen megsemmisültek a nagy nyomdák, a megmaradtak főként utánnyomásokat jelentettek meg.
2. A második korszak kezdete 1950-re tehető, nagyjából ekkorra fejeződött be a nagy könyvkiadó vállalatok és a terjesztő hálózat államosítása. Gyermekirodalmi szempontból az 1950-es év legfontosabb eseménye, hogy megalakult az Ifjúsági Könyvkiadó, mely monopolhelyzetbe került a gyermek- és ifjúsági irodalom területén, mert a politikai akarat egyetlen cég kezében kívánta összpontosítani a gyermekkönyv kiadást. 1957-ben az Ifjúsági Könyvkiadó felvette a Móra Ferenc nevet. A Móra évtizedekig egyetlen jelentett a gyermekkönyv-kiadással, egészen a rendszerváltásig uralta ezt a piaci szegmenset.

---

1 Forrás: http://www.jamk.hu/ujforras/0402_13.htm

3. Az 1960-70-es évek egyfajta virágkornak tekinthetők. A rendszerváltásig a magyar gyermekirodalom több szempontból is kivételes helyzetbe került, ugyanis olyan tehetséges szerzők dolgoztak ezen a területen, akik politikai okok miatt az irodalom más területein nem jelenhettek meg. A Móra Kiadó tevékenységét nem korlátozta a hatalom, ezért olyan szerkesztőkkel, szerzőkkel, fordítókkal dolgozhattak, akik a magyar irodalom kiválóságainak számítanak. Ezen kívül igen aktív és nyitott volt a nemzetközi gyermekirodalom termésének közvetítésében is. Ennek eredményeképpen a hatvanas évektől kezdve a címek számában, a megjelenési példányszámokban és a minőségben is növekedés volt megfigyelhető. Ezeken túl az olvasókhöz való eljutást nagymértékben elősegítette a könyvkiadás állami támogatása, mely a könyvet olcsóvá, könnyen elérhetővé, beszerezhetővé tette.
4. A nyolcvanas évekre tehető a hanyatlás időszaka, egyre inkább háttérbe szorult az olvasás és a könyvpiac. A gazdasági helyzet kedvezőtlen alakulása, az állami támogatások folyamatos visszavonása, a lakosság életszínvonalának csökkenése mind-mind kedvezőtlen módon hatott az olvasási szokások alakulására és a könyveladásokra.
5. 1989 nyarán új korszak kezdődött, megszületett a sajtószabadság. Az oktatási miniszter eltörölte az „Engedélylap” intézményét (ezt megelőzően a nyomdák csak ilyen dokumentummal rendelkező – cenzúrázott – kiadványokat fogadhattak be), így a sajtószabadság tényleges és kézzelfogható valósággá vált. A hatás nem maradt el: pár hónap alatt az addig 25 kiadóból álló állami apparátus mellett közel 2000 kereskedelmi és nyomdai vállalkozás jelent meg. A könyvek szó szerint elárasztották az utcákat. Az új korszak kiadói hiába voltak vállalkozó kedvűek, tapasztalatok híján nagyon kevés tudott hosszú távon fennmaradni. Ugyanakkor az állami kiadók hatalmas, aprólékos és lassú gépezete nem tudta felvenni a versenyt a rugalmas, kis önköltségű, a kihívásokra gyors választ adó kiadókkal, így az állami kiadók folyamatos, lassú összeomlása és az új pénzügyi helyzet kialakulása teret adott a piaci verseny kialakulásának. Sorsát a Móra Kiadót sem kerülhette el, a gyermekkönyvpiacra is számos kis kiadó lépett színre. Ezen a zavaros piacon a Móra egyelőre megőrizte vezető szerepét, Rt.-vé alakult, a hiányzó állami támogatást pályázati pénzekből fedezte. Igazi konkurenciái a külföldi kiadók magyarországi leányvállalati, pl. a Disney meséket kiadó vagy a külföldi ismeretterjesztő könyveket megjelentető vállalkozások voltak.
6. A '90-es évek közepére a közönség érdeklődése csökkent, valamint az ország gazdasági helyzete sem a legkedvezőbbben alakult, ez vezetett az első csődhullámhoz a kiadás területén. A megjelentetett címek száma eleinte folyamatosan bővült, de a példányszámok csökkentek és a könyvek ára az állami támogatások megszüntetése, a nyomdaköltségek emelkedése és az ÁFA teher növekedése miatt folyamatosan és nagymértékben nőtt. Az 1992-ben kezdődött válság mélypontja 1995-ben volt, ekkor hatvan cég foglalkozott gyermekkönyv-kiadással. A kínálat színes volt, a túlkínálat szintén jelen volt ebben a piaci szegmensben is. A szülők vásárlási kedvével sok vállalkozás visszaélt, kalózkidadásokat jelentettek meg, ami tisztázatlan jogviszonyokat, gondozatlan szövegeket és gyenge minőséget jelentett. Erre az időszakra jellemző továbbá, hogy a kiadók főleg antológiákat jelentettek meg, spórolva ezzel a szerzői jogdíjon. A Móra fokozatosan elveszítette piacvezető pozícióját. Az amerikai mesefilmek könyvben történő kiadásai miatt a szöveg és az illusztráció viszonya gyökeresen megváltozott, egyre nagyobb hangsúlyt kapott a képi megjelenítés mennyisége és minősége. Ha a könyv drága, akkor logikus, hogy csökken a kereslet. Ez jellemzően így is volt a '90-es években, ám 2000-tól, bár nem egyenletesen, de egyre több könyvet vásároltak.

7. A gyermekkönyvkiadást 2003-tól az angolszász gyermekirodalom sikerkönyveinek beáramlása jellemezte („Harry Potter-láz”). Kivételt jelentett ez alól a Móra Kiadó, ahol a kiadások 60%-át régi, magyar művek utánnomása tette ki, és a Ciceró Könyvstúdió, mely első könyves szerzők megjelenésének biztosított teret.²

A hazai gyermekkönyv kiadás történetének rövid áttekintése után vessünk egy pillantást a két, összehasonlítható kiadványra.

Az első könyv a Móra Kiadó gondozásában, 1979-ben megjelent *Cini-cini muzsika* című gyermekvers antológia, a második szintén egy gyermekvers válogatás 2003-ból, címe *Ha majd hatéves leszek*.

---

² Forrás: Varga Kornélia, *Gyerekkönyvkiadás és gyerekkönyv-kereskedelem Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig*, Debrecen, Debreceni Egyetem, 2006.

3. Cini-cini muzsika

Óvodások verseskönyve
Válogatta: T. Aszódi Éva

1. ábra A *Cini-cini muzsika* borítója

A jó gyermekversből sosem elég, szerencsére így érzik a költők és a kiadók is. A szocialista rendszer alatt számos nagyszerű költő egyetlen megjelenési lehetősége a gyermekirodalom volt, ezért nagyszerű, minőségi művek születtek a legkisebbek szórakoztatására. Ebből a termésből ad közre egy csokorral a *Cini-cini muzsika*, T. Aszódi Éva válogatásában, a Móra Kiadó gondozásában.

„A Móra Kiadó klasszikus és kortárs, hazai és külföldi gyermek- és ifjúsági irodalom, a gyermekkultúra hagyományörző és értékteremtő szellemi műhelye. Az 1950-ben alapított kiadó 1957-ben vette fel Móra Ferenc nevét, és évtizedeken át – a magyar kiadói struktúrának megfelelően – a gyermek és ifjúsági irodalom egyedüli közvetítője volt. Az 1990-es évektől részvénytársaság formájában folytatja tevékenységét, évente száz címet jelentet meg. Az első könyves élményt nyújtó képeskönyvtől, a gyermekversen, a meseregényen, a kamaszoknak szóló irodalomtól a felnőtt- és gyermekirodalom határmezsgyéjén egyensúlyozó, rendhagyó kötetekig valamint életmű-sorozataival minden korosztálynak kínál érdekes és értékes irodalmi alkotásokat.”³

A kötet nagyban a *Versek könyve* című, 1943-ban megjelent antológiára alapul, mely az első igazán értékes olyan válogatás volt, ami a gyermekek számára befogadható, irodalmilag is minőségi költeményeket tartalmazott. Természetesen az idők során többször is átalakult, míg elnyerte a *Cini-cini muzsika* tartalmát és formáját.

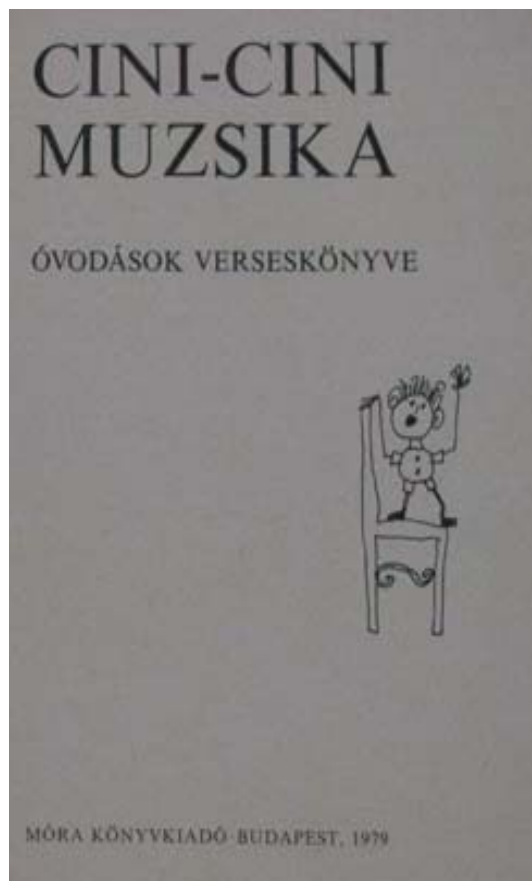
3 Forrás: www.mora.hu

A vizsgált kiadvány az ötödik, bővített kiadás. A kötet szerkesztője megfogalmazta az antológia célját: olyan válogatás létrehozása, mely az óvodai nevelés számára összefogja az értékes gyermekirodalmat, és otthon is használható.

A kötet 16,5 cm széles és 23,5 cm magas, gerincmérete 2,5 cm. Stílusát tekintve masszív, láthatóan nagy igénybevételre tervezett kiadvány. Terjedelme 215 számozott oldal, teljes terjedelme 253 oldal. Az oldalszámozás a lap alján, jobb oldalon található.

Cérnafűzött, borítója keménytáblás, fedelén bigelt. Fehér előzéklapot tartalmaz. A kiadványt famentes ofszet papírra nyomtatták, Times New Roman betűtípussal.

Címnegyede a könyvészeti hagyományoknak megfelelő, négy oldalból áll. A szennycímlapon a cím olvasható, verzója várható. Címlapján a mű címe (Cini-cini muzsika), alcíme (Óvodások verseskönyve), kiadója (Móra Könyvkiadó), a kiadás helye (Budapest) és a kiadás éve (1979) található, egy kis illusztrációval.

2. ábra A *Cini-cini muzsika* címlapja

A címlap verzóján a válogató szerkesztő neve (Válogatta és szerkesztette T. Aszódi Éva), az illusztrátor (Bálint Endre rajzaival) és a kiadásjelzés (Ötödik kiadás) olvasható, szintén illusztrációval.

3. ábra A *Cini-cini muzsika* címlapjának verzóján látható illusztráció

A címnegyedét a kötetben megjelenő versek költőinek listája követi, betűrendben, Ady Endrétől Zelk Zoltánig. 79 szerzőt vonultat fel a kötet, a nevek hármassorban vannak szedve.

A főszöveg a kilencedik oldalon kezdődik és a 206. oldalig tart. Három nagy fejezetre oszlik, az óvodáskorú célközönség életkora szerinti bontásban: három-négy éveseknek, négy-öt éveseknek és öt-hat éveseknek. A fejezetcímek számozatlan belső címlapon szerepelnek, verzójuk várakozásait.

Az első fejezet három-négy éveseknek tartalmaz verseket, a 9-58. oldal között, összesen 116 verset. A második fejezet címe szintén számozatlan belső címlapon szerepel, a négy-öt évesek számára válogatott verseket a 61. oldaltól a 113. oldalig találhatjuk, 110 darabot. A harmadik fejezet belső címlapja után az öt-hat éveseknek szóló versek a 117. oldaltól a 206. oldalig töltik meg a könyvet, 187 verset válogatott a szerkesztő ennek a korosztálynak.

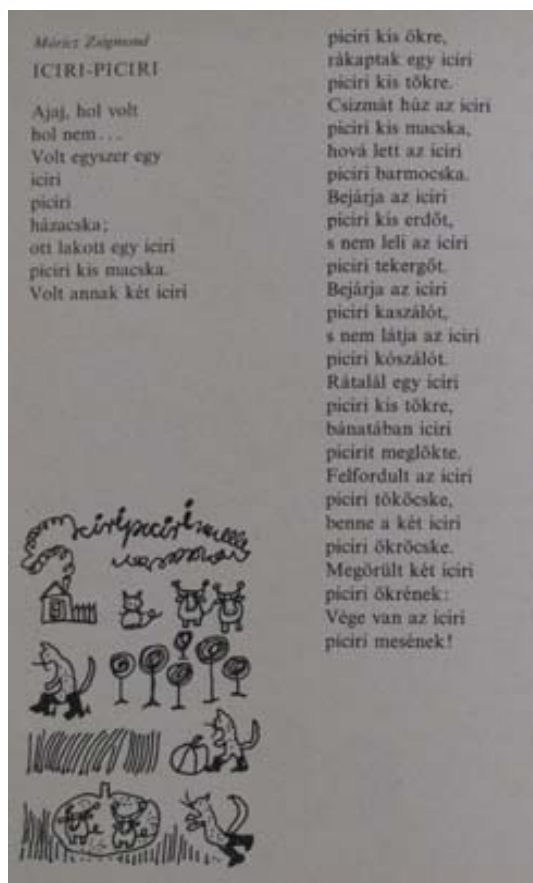
A kötet a kor szelleméhez mért gazdagon illusztrált. Az illusztráció a címlap információját szerint Bálint Endre munkája. Bálint Endre (1914-1986) festő és grafikus, a magyar avantgárd egyik legjelentősebb alakja, aki a politika megítélése szerint 1962-ig a túrt kategóriába tartozott, ennek „köszönhetjük” ezeket a remek versillusztrációkat.⁴

A versek között szinte minden oldalon legalább egy kisebb, fekete-fehér illusztráció található, valamelyik vershez kötöten.

---

⁴ Forrás: http://artportal.hu/lexikon/muveszek/balint_endre

4. ábra Példa a belső illusztrációra a *Cini-cini muzsikából*

Ezekon a kis illusztrációkon túl a kötetbe nyolc, oldalszámba nem tartozó, teljes oldalas, színes tábla van kötve.

5. ábra Belső illusztráció, színes tábla a *Cini-cini muzsikában*

Az antológia főszövegét négy járulékos egység követi. Az első a válogató-szerkesztő tanulmánya, mely a *Szülőknek, pedagógusoknak az antológiáról* címet kapta és egyrészt a vers szerepének fontosságát taglalja a gyermekek mindennapi életében, nevelésében, másrészt az antológia gyakorlati használatához ad útmutatót. A második egység a *Mit szavaljunk ünnepeken?* címet viseli, egyfajta tárgymutatóként a jeles ünnepekhez kapcsolódó, kapcsolható versek címét és oldalszámát közli. Ezt egy másfajta tárgymutató követi, mely az *Óvodások hétköznapijai* címmel az óvodai élet eseményeihez kapcsolódóan csoportosítja a verseket. Ebben a mutatóban a következő kategóriákba sorolták a könyv tartalmát:

- Játékokról – gyerekekről
- Virágokról, madarokról, csillagokról
- Természetről, évszakokról
- Állatokról
- Tréfás versek
- Mesterségekről
- Mesék
- Altatók
- Népköltészet, mondókák
- Előadható versek, játékok

Ezt a fejezetet egy betűrendes név- és címmutató követi, mely lezárja a járulékos részek sorát. A járulékos részeknél az első egység, a tanulmány kivételével nincs oldalszámozás.

A betűrendes név- és címmutató után tartalomjegyzék következik, mely belső címlappal kezdődik, verzója várható. A tartalomjegyzék a fejezeteknek megfelelően, a megjelenés helye szerinti növekvő oldalszámú sorrendben sorolja fel az egymást követő szerzőket és a verseket.

A tartalomjegyzék utáni első páratlan oldalon egy fülszöveg olvasható, ennek verzóján, a kötet utolsó oldalán helyezkedik el a kolofon. A kolofon közlése szerint a kötet a Nemzetközi Gyermekév alkalmából jelent meg, 1979-ben, kormegjelölése szerint óvodásoknak szól. Tartalmazza a kötet ISBN számát, a kiadó pontos megnevezését, a felelős kiadó, felelős szerkesztő, műszaki vezető, műszaki szerkesztő és a képszerkesztő nevét. Közli a kiadott példányszámot (90 000 kötet) és a terjedelmet (22,4 A/5 ív + 8 színes tábla). Megjelölik a nyomdát, ahol a könyv készült (Zrínyi Nyomda), az eljárást, amellyel készült (rotációs ofset), a helyet (Budapest) az évet (1979), a felelős vezető nevét és a szedést végző üzemet.

A hátsó borító a fedőlaphoz hasonlóan fehér előzéklapokkal kapcsolódik a kötethez, rajta a belső illusztrációhoz illeszkedő grafikán túl a könyv ára (27,- Ft) látható.

6. ábra A *Cini-cini muzsika* hátsó kötéstáblája

4. Ha majd hatéves leszek

Versek kicsiknek

Válogatta: Szele Ágnes

7. ábra A *Ha majd hat éves leszek* borítója

A „jó gyermekversből sosem elég” kijelentésnek ez a kiadvány sem mond ellent. Az antológia anyaga részben ráépül a *Cini-cini muzsikára*. A kötetet Szele Ágnes válogatta és a Sziget Kiadó gondozásában jelent meg, 2003-ban.

A Sziget Kiadó 1993-ban alakult, alapvetően három területen (szépirodalom, gyermekirodalom és ismeretterjesztés) jelentet meg műveket. A kiadó legfontosabb műfaja a szépirodalom, ezen belül is a versek kiadása. Kínálatukban a gyermekirodalom is kiemelt helyen szerepel. Népszerű mesekönyvek mellett saját összeállítású, fiatal művészek által illusztrált válogatásaikkal jelentkeznek. Emellett fontosnak tartják a kisgyermeknek szóló ismeretterjesztő műveiket is.⁵

A vizsgált kötet 17 cm széles, 24 cm magas, gerince 1 cm. Stílusát tekintve könnyed, vidám hatást kelt a kézbe vevő olvasóban. Műnyomó papírra készült, Baskerville betűtípussal. Terjedelme 60 oldal, oldalszámozása nem hagyományos, később kitérek rá.

Keménykötésű, cérnafűzött. Borítója kedves, színes, fő motívuma Weöres Sándor *A kutya-tár* című verséhez készült illusztráció. A borító bigelt, sárga előzéklap kapcsolja a könyvtesthez.

A kötet címnegyede nem szabályos. Az előzéklap arca szolgál szennycímlapul, ezen nem található szöveg, színe sárga. Verzóján (tehát gyakorlatilag az előzéklap verzóján) a kötet címadó verse látható, az illusztrátor (Kállai Nagy Krisztina) és a szerkesztő (Szele Ágnes) nevével. A következő oldal a címlap, a cím (Ha majd hat éves leszek), az alcím (Versek

---

⁵ Forrás: www.szigetkiado.hu

kicsiknek) és a kiadó (Sziget kiadó) szerepel rajta. A kötelező elemek közül a címlapról hiányzik a kiadás helye és a kiadás éve.

8. ábra A *Ha majd hatéves leszek* címlapja

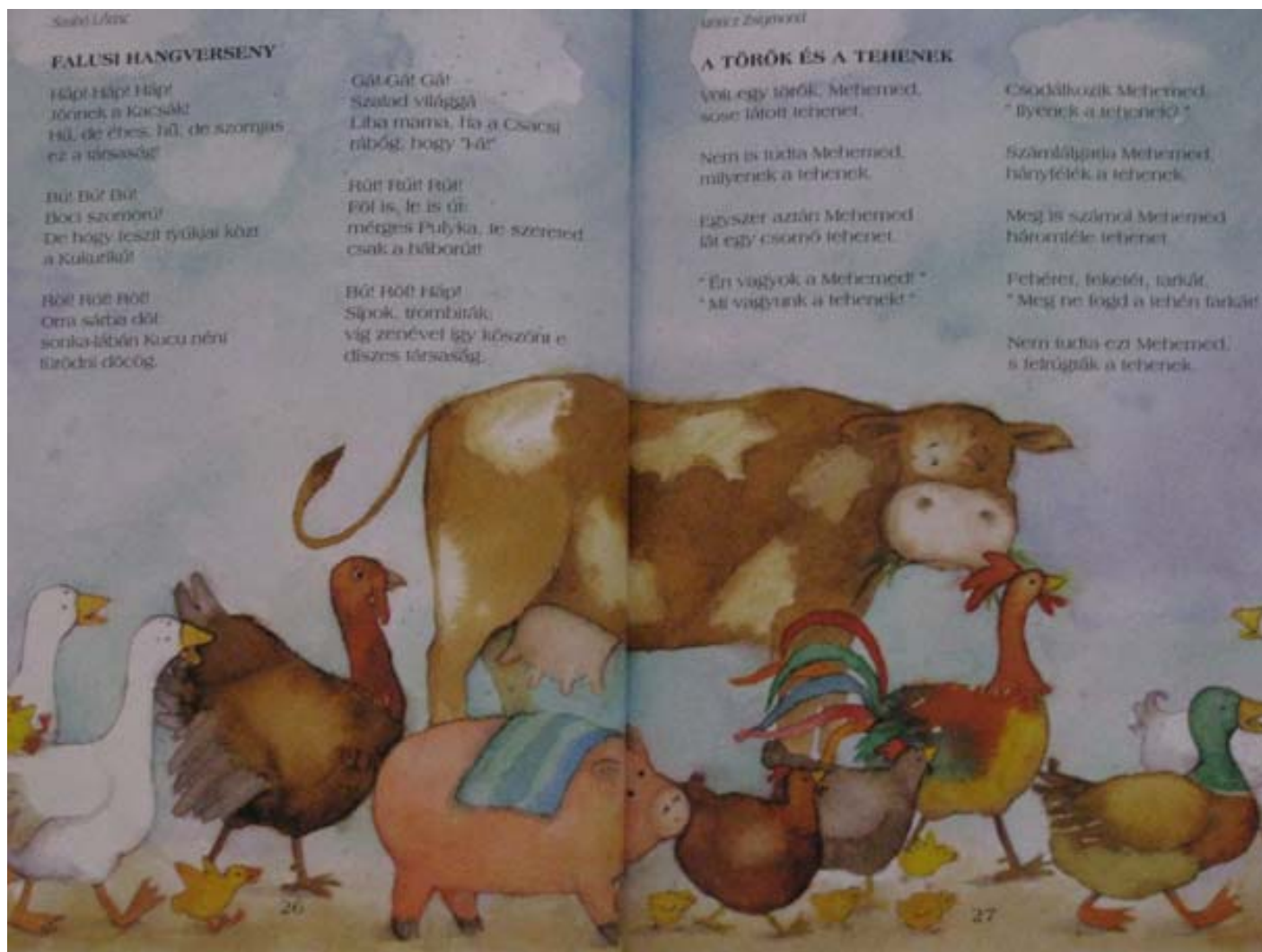
A címlap verzőjén már az első versek találhatóak, tehát hagyományos értelemben vett címlap verző nem található a kötetben, mint ahogy az egész címnegyed nem felel meg a szakmai előírásoknak.

Mint említettem, a főszöveg rögtön a címlap verzőjén indul, 55 oldalon keresztül tart. Nem tagolódnak fejezetekre, a versek folyamatosan követik egymást. Az elrendezésben mégis megfigyelhető egyfajta rendszer, a hasonló témájú-hangulatú művek kerülnek egy oldalra, és ehhez kapcsolódik az oldal illusztrációja. A kötet 81 verset tartalmaz, korosztályi vagy egyéb jelölés, ajánlás nélkül.

Az illusztráció nagyon fontos része a kötetnek. A rajzok Kállai Nagy Krisztina munkái, aki egy fiatal grafikus-illusztrátor, tipográfus.⁶ A kötet minden oldala illusztrált, páros oldalanként egy vezérillusztrációra vannak felfűzve maguk a versek, ez a fő rendező elve a kötetnek. A rajzok kedvesek, színesek, szépek, a gyermekekhez közel állnak, a versekhez jól illeszkednek. Minden illusztráció gyakorlatilag egész oldalas, 100%-ban lefedi a könyv dupla oldalát.

---

6 Forrás: www.kallainagy.hu

9. ábra Példa az illusztrációra a *Ha majd hat éves leszek* antológiából

A kötet oldalszámozása a címnegyedhez hasonlóan egyedi. A lapszámozásba a kötéstáblát is beleszámítja, tehát a számozás szerinti első oldal a tábla arca. Oldalszámozás a lap alján, középen található, mint az a 9. ábrán is látható.

Tartalomjegyzéke tulajdonképpen névmutató, a kötet végén található, gyakorlatilag az előzéklapon. Három oldalas, a tartalomjegyzék utolsó oldala konkrétan a kötéstáblán található, a kolofonnal együtt. A tartalomjegyzéken kívül más járulékos részek nem találhatók a könyvben.

A kolofon a tartalomjegyzék alatt, a hátsó kötéstábla belső oldalán, az előzéklapon található. Csak a legszükségesebb információkat tartalmazza, a kiadó teljes nevét, a felelős kiadó nevét, a kötet ISBN számát, a megjelenés helyét (Budapest), idejét (2003), a nyomda és a felelős vezető megnevezését.

10. ábra A *Ha majd hat éves leszek* kolofonja

A hátsó borítón (helyesírási hibával fűszerezett) fülszöveg, a címloldalon is közöl illusztráció, a kiadó logója és a vonalkód található. A kiadó ára nem szerepel nyomtatásban a kötetstáblán. A vásárlás idején, 2003-ban 1480 Ft volt a könyv, ezt a hátsó borítóra ragasztott árcímke mutatja.

11. ábra A *Ha majd hat éves leszek* című kötet hátsó borítója

5. A két kötet összehasonlítása

5.1 Könyvészeti szempontok alapján

Könyvészeti szempontból a *Ha majd hatéves leszek* című kötet erősen hiányos, a szakmai követelményeknek nem felel meg. Nincs címnegyede, a kolofon gyakorlatilag a hátsó kötéstábla előzéklapján van, ezek egyike sem szép megoldás. A *Cini-cini muzsika* könyvészeti szempontból teljesen megfelel a szakmai szabályoknak, minden eleme (címnegyed, járulékos részek, tartalomjegyzék) a helyén van, szépen gondozott.

Ez az eltérés valószínűleg a könyvek keletkezésének időszakából eredeztethető. Mint a második fejezetben leírtam, a Móra Kiadó nagy hangsúlyt fektetett a szakmai szabályok betartására, gondos szerkesztőgárda munkálkodott a köteteken, amelyek így magas minőségi követelményeket állítottak a későbbi konkurensok elé – hiszen a vizsgált kötet születésének időpontjában a Móra Kiadó uralta a gyermekkönyv kiadást, még az előszele sem érződött a későbbi változásoknak.

A *Ha majd hatéves leszek* című kötet egy, a piacnyitás után alakult kiadó kiadványa. Az új korszak kiadói már profitorientált vállalkozások, melyek igencsak nagy hangsúlyt fektetnek a gazdaságosságra. A könyvészeti hiányosságok is valószínűleg a költségek minimalizálása miatt fordulhattak elő, a drága műnyomó, teljes nagyságában páros oldalanként egyedileg színezett papírból igyekeztek a lehető legkevesebbet felhasználni. Ez egyrészt, gazdasági szempontból érthető, viszont ha egy vállalkozás egy már működő területre, piacra lép be, akkor számolnia kell az ott uralkodó szabályok betartásának költségeivel is, tűnjön az bármilyen ésszerűtlennek. Ráadásul a hátsó borítón szereplő ajánlásban durva helyesírási hiba is maradt, amely már nem magyarázható költségekkel (legfeljebb a korrektor nélkülözésével megtakarítható összeggel).

5.2 Tartalmi szempontok szerint

Nem könnyű gyermekeknek írni. A gyermek tiszta elméje olyan érzékeny befogadó közeg, amely rögtön észreveszi, ha egy mű nem tiszta, nem őszinte. Éppen ezért nagyon nehéz megjósolni egy-egy új kezdeményezés fogadtatását, még a külföldön általános sikert hozó könyvek sem biztos, hogy magyar fordításban – gyönyörű de bonyolult anyanyelvünkön – népszerűvé válnak. Éppen ezért a kiadók – elsősorban anyagi okok miatt – könnyebben hoznak olyan döntést, hogy kiadják egy már jól ismert szerző befutott művét, mint hogy felvállalják egy ismeretlen, fiatal művész próbálkozásait.

Ennek a vonulatnak iskolapéldája a két kötet. A *Cini-cini muzsika* örök klasszikus, generációk nőttek fel rajta, esetleg a szülők saját könyvgyűjteményében is megvan vagy emlékszik rá az óvodából. Gyűjteménye az óvodai verses nevelés alfája és omegája.

A *Ha majd hatéves leszek*ben közölt versek közel fele (pontosan 43%-a) megtalálható a *Cini-cini muzsikában* is, tehát a régebbi antológia erőteljesen rányomta bélyegét az újabbra. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy a jól ismert nevek és versek biztos vásárlóközönséget biztosítanak, másrészt a mindkét válogatásban szereplő versek valóban olyan alapművek, melyek nem hiányozhattak az újabb antológiából sem. A hátsó borító fülszövegéből kiderül, a

szerkesztő, Szele Ágnes célja az volt, hogy egyrészt magyar költők verseit adja közre, másrészt azokat a műveket szedte csokorba, melyeket ő maga is szívesen mondott kisfiának, közös kedvencüké váltak.

A *Cini-cini muzsikában* nem szereplő 46 vers között hét olyan alkotás van, amelyet a *Cini-cini muzsika* összeállítása után népszerű énekesek, együttesek (Halász Judit, Kaláka) feldolgoztak, így a mai gyermekek számára ismerősek, klasszikussá váltak (pl. Tamkó Sirató Károly: *Betemetett a nagy hó*, *Bőrönd Ödön*, *Pinty és ponty* vagy Weöres Sándor: *Kalapszalag*, *Sehallselát Dömötör*). Két olyan költő került be az új antológiába, akik a *Cini-cini muzsikában* nem szerepeltek: Kányádi Sándor és Szilágyi Domokos.

Illusztráció terén elmondható, hogy mindkét kötet bőséges anyagot tartalmaz. A *Cini-cini muzsika* avantgárd rajzai azonban hiába képviselnek magas művészi értéket, saját emlékeim és gyermekeimmel tapasztaltak alapján is úgy gondolom, hogy nem érintik meg annyira a gyermeki képzeletet, mint a *Ha majd hat éves leszek* valóban lenyűgöző illusztrációi. Az új antológia illusztrálásán egyébként érződik az „amerikai hatás”, amely a Disney mesék könyvben való megjelenésével vált népszerűvé a magyar gyermekkönyv-kiadási gyakorlatban. Ezek a könyvek hozták be a teljes oldalon gazdagon illusztrált meséket, igényt teremtettek erre a típusú illusztrációra. Az antológia mentségére legyen mondva, hogy legerősebb pontja éppen az illusztráció, ötletgazdag, szépen kidolgozott, egyedi rajzok jellemzik.

Szöveggondozás tekintetében a mindkét kötetben megjelent 36 versben tizenhárom eltérést találtam. Az eltérések között volt minden, írásjel használatban való eltéréstől kezdve helyesírási hibáig.

- Írásjel eltérés: Szabó Lőrinc: *Esik a hó*, Tamkó Sirató Károly: *Tengerecki Pál*, Weöres Sándor: *A kutya-tár*
- Versszakokra való tagolásban mutatkozó eltérés: Nemes Nagy Ágnes: *Cifra palota*, Weöres Sándor: *Haragosi*
- Versszakok sorrendjében mutatkozó eltérés: Weöres Sándor: *Suttog a fenyves*
- Sajtóhiba: *Ha majd hatéves leszek* – Weöres Sándor: *A kutya-tár*: „Kutya-tár! kutya-tár!”
- Szóhasználatban mutatkozó eltérés:
  - Szabó Lőrinc: *(Falusi) hangverseny* – már a cím sem egyezik: „Hej, de szomjas...” – *Cini-cini muzsika*, „Hú, de szomjas...” – *Ha majd hatéves leszek*; „Liba mama, ha a Szamár” – *Cini-cini muzsika*, „Liba mama, ha a Csacsi” – *Ha majd hatéves leszek*
  - Weöres Sándor: *Ha a világ rigó lenne*: „kötényembe nem is férne” – *Cini-cini muzsika*, „be se férne kötényembe” – *Ha majd hatéves leszek*
- Helyesírási hiba:
  - Weöres Sándor: *Kocsi és vonat*: *Cini-cini muzsika* - „vajon”, *Ha majd hatéves leszek*: „vajjon”
  - Weöres Sándor: *A kutya-tár*: *Cini-cini muzsika* - „törzsvevőknek”, *Ha majd hatéves leszek* - „törzs-vevőknek”

Sajnos nem állt módomban kritikai kiadásokban utána nézni az eltéréseknek, de ha a könyvészeti megoldások igényességéből indulunk ki, akkor alighanem a szöveggondozás esetében is a *Cini-cini muzsika* lehet az a kötet, ahol gondosan ellenőrizték a forrásokat és a megfelelő szöveget válogatták, rendezték a kötetbe.

5.3 Ár-összehasonlítás

A vizsgált kötetek közül a *Cini-cini muzsika* 27.- Ft-ba került 1979-ben. Abban az évben az átlagkereset 3 877 Ft volt,⁷ így egy átlagos családnak a havi kereset 0,69%-át kellett kiadnia, ha ezt a kötetet szeretne volna megvásárolni. A *Ha majd hat éves leszek*ért 2003-ban 1 480 Ft-ot fizettem. A 2003. évi átlagkereset 137 193 Ft volt, így a vásárló havi keresetének 1,07%-át költötte erre a könyvre. Bár a két könyv árkülönbsége hatalmasnak látszik (1 453 Ft, 548%), az átlagkeresetekhez viszonyítva a könyvár növekedése már nem tűnik olyan nagy mértékűnek (0,38%).

Jelenleg mindkét kötet kapható könyvesbolti forgalomban. A *Cini-cini muzsika* most 2 290 Ft⁸, míg a *Ha majd hat éves leszek* 1 780 Ft-ért kapható. Ezek szerint az első könyv ára 1979 óta nyolcvanöt-szeresére növekedett, a második könyvé az elmúlt hat évben 20%-al emelkedett.

6. Összegzés

Egy gyermekkönyv esetében a kiadvány minőségét a tördelés, a szerkesztés, a tipográfia, az illusztráció, a szöveggondozás és legnagyobb részben a szövegminőség határozza meg.

A két kötetet megvizsgálva a szövegminőséget mindkét esetben megfelelőnek találtam. A *Cini-cini muzsika* több mint 400, a *Ha majd hat éves leszek* 81 verset tartalmaz, tehát értelemszerűen az első kötet merített mélyebbre a gyermekirodalomban. A két kötet egymásra épül, a *Ha majd hat éves leszek* verseinek közel fele megtalálható a *Cini-cini muzsikában* is. Az új, az alapkönyvben nem szereplő versek általában témájukban modernebbek (például egzotikus állatokról szóló vagy vallásos karácsonyi versek), vagy hangzásukban hoznak újat (pl. Weöres Sándor: *Kalapszalag*), esetleg nemes egyszerűséggel a másik megjelenése után születtek.

A szöveggondozás tekintetében a mindkét kötetben megjelent 36 versből tizenhárom esetben találtam eltérést a szövegekben, ami nem vet túl jó fényt a *Ha majd hat éves leszek* szöveggondozására.

Illusztráció terén a *Cini-cini muzsika* rajzait egy ismert avantgárd festő készítette, a *Ha majd hat éves leszek*ét egy fiatal képzőművész. A két kötet illusztráltsága teljesen eltérő, a *Cini-cini muzsika* könyvdíszekkel és egész oldalas, színes táblákkal dolgozik, a *Ha majd hat éves leszek* minden páros oldala vezérillusztrációt tartalmaz, szinte azt lehet mondani, hogy ez az illusztrációs technika az antológia vezér szervező elve, hogy azonos témájú versek kerülnek ezekre a páros oldalakra. A *Cini-cini muzsikában* az illusztráció kiegészítő, a *Ha majd hat éves leszek*ben irányelv, ez teszi egyedivé és eladhatóvá az antológiát.

Összegzésül megállapítható, hogy mindkét kötet a maga módján újat hozott a könyvpiacra és mindkét kötetnek lehet helye a gyermekszobák polcain, mert nem kizárják, vagy helyettesítik, hanem kiegészítik egymást.

---

7 Az átlagkereset adatok forrása: www.ksh.hu

8 A jelenlegi könyvárak forrása: www.bookline.hu